

Nieuwsbrief NZG

4(1)

Nederlandse Zeevogelgroep
Dutch Seabird Group

ISSN: 1566-6778

Texel, Mei 2002

redactie Nieuwsbrief NZG: Mardik F. Leopold
p/a ALTERRA-DLO, Postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel
e-mail m.f.leopold@alterra.wag-ur.nl

Guido O. Keijl, Brederodestraat 16A
1901 HW Bakkum, e-mail guido@hetnet.nl

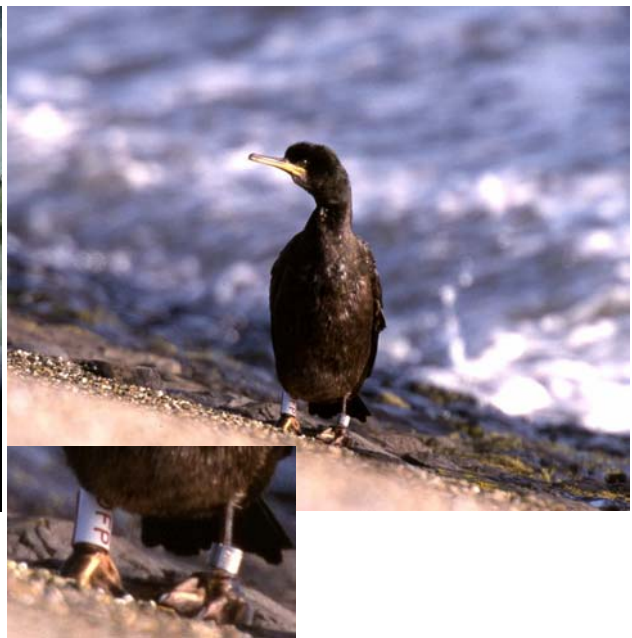
secretariaat NZG: De Houtmanstraat 46
1792 BC Oudeschild, Texel, e-mail ned.zeevogelgroep@planet.nl

Gekleurringde kuifaalscholvers in Nederland en omstreken

Op 29 januari 2002 krom een tweede-winter kuifaalscholver uit het water in Oudeschild, Texel. De vogel bleek gekleurringd en werd gefotografeerd door Eric Menkveld. Op 31 maart 2002 zagen Rinse van der Vliet en Vincent van der Spek een eerste-winter vogel bij het zuiderhavenhoofd van Scheveningen. Een dag later fotografeerde Jeroen van der Zwan deze vogel (<http://www.vwgdenhaag.nl/nieuws/kuifali2.htm>). Beide kuifaalscholvers bleken afkomstig van Isle of May in Schotland. Een en ander was aanleiding om de ringer, professor Mike Harris, te vragen om voor de Nieuwsbrief uit de doeken te doen hoe bijzonder dit soort waarnemingen zijn. Zijn reactie kwam per kerende e-mail en is hieronder (vertaald) weergegeven. De redactie bedankt Mike voor zijn snelle en enthousiaste reactie, en Eric Menkveld en Jeroen van der Zwan voor het beschikbaar stellen van hun foto's.

Scheveningen, 1-4-2002 (Jeroen van der Zwan)

Oudeschild, Texel, 29-1-2002 (Eric Menkveld)

Kuifaalscholvers zijn zeevogels met een beperkte verspreiding: ze broeden alleen op rotskusten in de noordoostelijke Atlantische Oceaan en in de Middellandse Zee. De totale populatie wordt thans op 85.000 paar geschat, waarvan ongeveer de helft in Schotland zit. De Britse vogels horen tot de nominaat *P. a. aristotelis*, die voorkomt van Rusland tot de Atlantische kusten van het Iberisch schiereiland. Binnen dit gebied zit een opvallend ‘gat’ ter hoogte van de rotsloze zuidoostelijke Noordzee. In de meeste broedgebieden verspreiden de vogels zich na het broedseizoen. Van echte trek is meestal geen sprake, al is het uitzwermen meestal wel enigszins zuidwaarts gericht. Alleen vogels uit het noorden van Noorwegen en Rusland overwinteren alle ten zuiden van de broedgebieden.

Kuifaalscholvers worden al jarenlang in grote aantallen geringd op Isle of May. Dit eiland ligt ten oosten van Edinburgh in de ingang van de Firth of Forth, Zuidoost Schotland. Er zijn hier meer dan 27.000 vogels geringd, waarvan er ruim 1000 zijn teruggemeld. De vogels blijken zich na het broedseizoen te verspreiden langs de oostkust van Engeland en Schotland. Ze gaan dus zowel naar het zuiden als naar het noorden, maar Shetland wordt hierbij niet bereikt. Enkele vogels ‘schieten door’ naar het vasteland van West-Europa. Veel adulte kuifaalscholvers blijven het hele jaar binnen 50-100 km van de kolonie en raken alleen verder van huis tijdens zware storm of perioden van voedselgebrek. Jonge vogels vertonen een ander gedrag: na het uitvliegen worden ze nog een paar weken door hun ouders gevoerd, waarna ze zich langzamerhand steeds verder van de kolonie verwijderen. Eerste- en tweede-winter vogels leggen veel grotere afstanden af dan de adulte en gaan zelfs vaak het binnenland in. Deze trek naar het binnenland betreft meestal vele vogels tegelijkertijd en eindigt meestal in zogenaamde *wrecks*, waarbij de betrokkenen het dus niet overleven. *Wrecks* komen het meest voor in de zuidelijke Noordzee en treden op na lange perioden van aanlandige wind. De betrokken vogels hebben kennelijk problemen met het vinden van voedsel en komen vaak veel verder zuidelijk terecht dan normaal, waar ze nog maar weinig geschikte rustplaatsen vinden en waar ze of meteen doodgaan of eerst nog een poging doen een betere plek in het binnenland te vinden. In het binnenland redden ze het echter in de regel ook niet, al kan het uitstel van executie nog weken of zelfs maanden duren.

Kuifaalscholver zijn net als alle aalscholvers beperkt tot de kustwateren omdat hun verenkleed slechts gedeeltelijk waterbestendig is waardoor ze niet lang op open zee kunnen verblijven. Ze worden daarom slechts bij uitzondering uit het zicht van land gezien. Grote open watervlakten vormen een moeilijk te nemen barrière voor zich verplaatsende vogels. Dit is vermoedelijk de reden dat slechts weinig kuifaalscholvers de oversteek van de Britse eilanden naar het Europese vasteland wagen, en dit verklaart dan ook het geringe aantal terugmeldingen uit Nederland, België, Duitsland en Denemarken.

Sinds 1997 proberen we zo veel mogelijk uitvliegende kuikens op Isle of May van kleurringen met unieke drielettercodes te voorzien. Aan de hand van aflezingen kunnen we overleving, leeftijd van terugkeer in de kolonie (gewoonlijk 2-3 jaar voor de mannen, 3-4 jaar voor de vrouwen) en plaatstrouw bepalen. We hebben tot nu toe 3383 kuikens gekleurringd. Terugmeldingen zijn er - uiteraard - uit Groot-Brittannië zelf, maar inmiddels ook uit Nederland (8), België (2), Duitsland (2) en uit Noord-Frankrijk (1): zie Tabel 1.

Tabel 1. Kuifaalscholvers met kleurringen van Isle of May die zijn teruggemeld in de zuidoostelijke Noordzee. Alle vogels waren levend tenzij anders vermeld.

ringnummer	geringd	gezien	plaats	land	opmerking
blauw ALL	1998	29 nov 1998	Bruinisse	NL	dood
blauw AZB	1998	10 dec 1998	Terschelling, haven	NL	
groen	1999	2 jan 2000	Duinkerken	F	dood
wit NBL	2000	6 jan 2001	Aalst	B	tot 10 juni
wit DXN	2000	14 jan 2001	Hainaut	B	dood op 22 jan
wit	2000	jun 2001	Helgoland	D	
wit	2000	20 jan 2001	Paulinaschor, Zws Vld	NL	dood
wit DFP	2000	29 jan 2002	Oudeschild, Texel	NL	foto
groen HAZ	2001	nov 2001	Zuidpier, IJmuiden	NL	
groen IHB	2001	17 nov 2001	IJmuiden	NL	
groen HHF	2001	24 nov 2001	Helgoland	D	ook in apr 2002
groen LST	2001	25 nov 2001	Kornwerderzand	NL	
groen HFB	2001	30 mrt 2002	Scheveningen	NL	foto

De waarnemingen van gekleurde kuifaalscholvers volgen het patroon dat we kennen van de eerder geringde vogels. Zo zijn uit de periode 1909-1997 bij de Britse ringcentrale 26 vonden uit Nederland gemeld, tien uit België en vijf uit Duitsland. (Er waren er ook 157 uit Frankrijk, maar deze zijn vooral afkomstig van de Scilly-eilanden en andere kolonies in Zuidwest-Engeland. Deze vogels zwermen geregeld uit naar de Golf van Biscage.) Het lijkt erop dat kuifaalscholvers steeds vaker de Europese vastelandkusten bezoeken. De soort werd bijvoorbeeld in Duitsland altijd gezien als een zeer zeldzame wintergast, maar op Helgoland doken de afgelopen tien jaar steeds meer vogels op, met een voorlopig maximum van veertien vogels in het voorjaar van 2001 (Dr Volker Dierschke). [In Nederland is er een vergelijkbare trend, die wordt toegeschreven aan een stijgende populatiegrootte in het brongebied, de Schotse oostkust, aan een hogere vogelaarsdichtheid en aan een betere kennis van de kenmerken van de kuifaalscholver. Zie ook de recente Avifauna van Nederland (red.)]. We hebben altijd gedacht dat vogels die de oversteek naar het vasteland van Europa overleefden gedoemd waren daar te sterven, maar twee van de hier gepresenteerde gekleurde vogels hebben het maanden weten uitgehouden. Ieder jaar worden de meeste kleuringen van vogels die op Isle of May terugkeren ook afgelezen. We wachten nog steeds op de vogels uit Tabel 1, althans op degene die levend zijn gezien, maar met weinig hoop. Twee keer de Noordzee oversteken lijkt teveel gevraagd voor deze soort. We zijn zeer geïnteresseerd in waarnemingen van gekleurde kuifaalscholvers en beloven een snel antwoord op iedere melding, behalve in het broedseizoen, wanneer we zelf onder de kuifaalscholvers verblijven. Vergeet niet de melding ook aan de eigen ringcentrale door te geven!

Mike Harris, Centre for Ecology and Hydrology, Hill of Brathens, Banchory AB31 4BW, UK, mph@ceh.ac.uk

Het aantal broedparen grote sterns op de Hompelvoet (Grevelingenmeer) in 2001 en voorgaande jaren

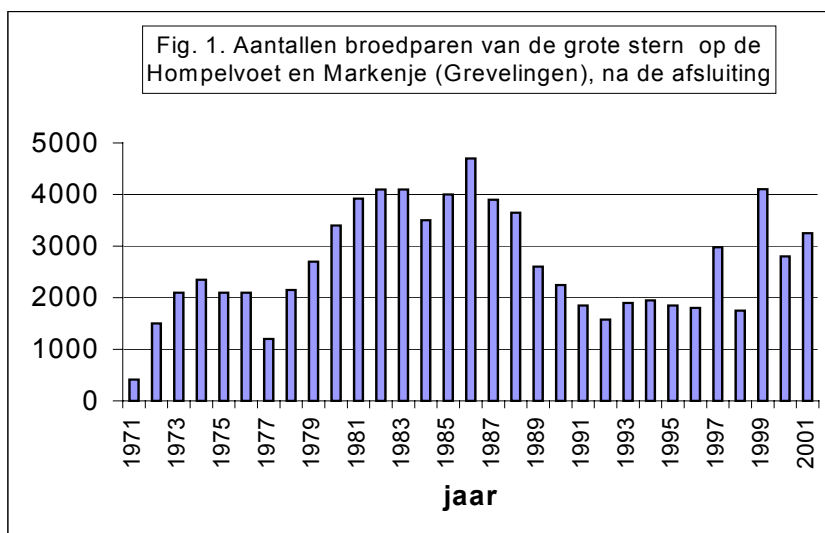
In 2001 zijn op het eiland Hompelvoet in het Grevelingenmeer 3250 paar grote sterns tot broeden gekomen. Dit is bijna een kwart van de Nederlandse populatie. De andere paren broedden in 2001 op de Hooge Platen, Westerschelde (3100 paar) en op Griend (8200 paar). Met een aantal van 3250 broedparen op Hompelvoet is nu een vrij stabiel niveau bereikt, dat twee keer zo hoog ligt als het aantal tijdens een dieptepunt in 1992 (1575, zie figuur 1), maar dat de piek uit de jaren tachtig nog niet evenaart.

De gemiddelde legselgrootte was met 1,30 aan de lage kant. De reden hiervan is onduidelijk maar kan samenhangen met een slechtere voedselsituatie en/of verstoring in de vestigingstijd. Het broedsucces, opgevat als het gemiddeld aantal vliegvlugge jongen per broedpaar, was met 0,7 echter behoorlijk hoog. Overigens werd op Griend hetzelfde broedsucces vastgesteld.

Gunstige weersomstandigheden en een relatief geringe predatie droegen hiertoe bij. Predatie en verstoring werd onder meer genoteerd van zilvermeeuw, bruine kiekendief, hermelijn en bruine rat.

De toekomst van broedende grote sterns in de Grevelingen laat zich moeilijk voorspellen. De sterns broeden vlakbij de kokmeeuwen-

kolonie, die bescherming biedt tegen bovengenoemde predatoren. Het aantal kokmeeuwen gaat echter sterk in aantal achteruit. Markenje, een op ongeveer anderhalve kilometer ten noordoosten van Hompelvoet gelegen plaatje, lijkt voorlopig geen alternatief te zijn, hoewel de grote sterns het in de tachtiger jaren enkele malen als broedplaats boven de Hompelvoet verkozen. De vele kokmeeuwen die destijds samen met de grote sterns door bruine ratten naar Markenje waren verdreven zijn er namelijk nooit meer teruggekomen.

Informatie over aantallen grote sterns is verkregen van Rene Oosterhuis (Griend) en Fred Schenk (Hooge Platen). Meer informatie over broedende grote sterns op Hompelvoet is te vinden in de jaarverslagen, samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer in Middelburg. Deze zijn op te vragen bij de auteur.

Pilipp Derks, P. Buyskensstraat 8-III, 1067 ZE Amsterdam, philipp.derks@12move.nl
Kees de Kraker, Burghse Ring 20, 4328 LL Burgh-Haamstede (Vogelwachters Hompelvoet)

VERENIGINGSNIEUWS

Meeuwen van Muuse

In de volgende Nieuwsbrief komt weer een bijdrag van Theo Muusse over meeuwenherkenning (Redactie).

Noordse stormvogels - van Vuilnisvat tot EcoQO

Al jarenlang lopen leden van de NZG over het strand te zeulen met dode noordse stormvogels. Het doel daarvan is onderzoek aan de maaginhouden, en dan vooral aan zaken die eigenlijk niet in magen van vogels thuis horen. Stormvogels zijn echte 'vuilnisvaten'. Ze menen dat praktisch alles uit zee eetbaar is, inclusief plastic en ander zwerfvuil.

Het transporteren van stinkende kadavers is géén leuke klus. Maar dankzij de stugge volharding van trouwe NZG-helpers kunnen nu resultaten worden getoond. En belangrijker, dank zij die resultaten kan er een bijdrage worden geleverd aan een schonere zee. Dat een aanpak van het zwerfvuil probleem dringend nodig is, blijkt wel uit de analyses.

Al eerder, in de periode 1982-85 werd naar maaginhouden van Noordse Stormvogels gekeken. Destijds had 92% van de in Nederland gevonden stormvogels plastics in de maag. Gemiddeld betrof het "slechts" 11.9 stukjes (maximaal 96) per vogel. Ruim de helft daarvan was industrieel plastic granulaat (cilinder-vormige korreltjes). Deze grondstofkorrels worden later onder toevoeging van allerlei extra stoffen omgesmolten tot gebruiks-plastics, zoals zakken, flessen, speelgoed, touwen, schuimplastics, enz. Restanten gebruiks-plastic vormden de andere helft van het aantal stukjes rommel in de stormvogelmagen in de jaren tachtig.

Recent (1996-2000) is het percentage 'besmette' vogels opgelopen tot ± 98%. Het gemiddeld aantal stukjes plastic is bijna verdrievoudigd tot meer dan 31 per vogel (maximaal bijna 400). Uitgedrukt in gewicht is de hoeveelheid plastic per vogel gestegen van 0.34 gram in de jaren '80 tot 0.60 gram eind jaren '90. Opmerkelijk is dat het aandeel industriële plastics met bijna de helft is afgenomen, maar dat de gebruiks plastics juist sterk zijn toegenomen. Naast plastic wordt ook andere rommel aangetroffen zoals papier, zilverpapier, steenkoolgruis e.d. Zorgelijk is vooral chemisch zwerfvuil (veelal paraffine-achtige substanties) dat in recente jaren in bijna 30% van de vogelmagen voorkomt.

Deze alarmerende onderzoeks resultaten zijn in detail uitgewerkt in een rapport voor het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, dat op zoek is naar 'graadmeters' voor de toestand van het Noordzee-milieu. Vanwege het internationale karakter van het zwerfvuilprobleem, is het rapport in het Engels geschreven. Ministers uit de verschillende Noordzee-landen hebben recent afgesproken dat er concrete en 'meetbare' doelstellingen moeten komen voor de kwaliteit van het Noordzeemilieu. Daartoe is een systeem van "Ecological Quality Objectives for the North Sea" opgezet, in het kort EcoQO's. De hoeveelheid plastic in magen van noordse stormvogels is door de ministers aangewezen als een verder te ontwikkelen EcoQO.

De EcoQO-status betekent een uitbreiding van het onderzoek naar andere Noordzeelands. Tevens betekent het een blijvende oproep aan de NZG om door te gaan met het verzamelen van noordse stormvogels. De sjouwers op het strand weten nu echter weer dat hun inspanning er ook echt toe doet!

Helpers bij het onderzoek of andere serieus geïnteresseerden kunnen een exemplaar van het rapport aanvragen op onderstaand adres. *Litter NSV - Marine litter monitoring by Northern Fulmars: a pilot study. ALTERRA-Rapport 40, Alterra, Wageningen, 72pp* (Van Franeker, J.A. & Meijboom, A. (2002).

Jan Andries van Franeker, ALTERRA – Texel, Postbus 167, 1790 AD Den Burg (Texel)
J.A.vanFraneker@alterra.wag-ur.nl

Zeetrekellingen december 2001 t/m februari 2002

Gegevens voor dit overzicht zijn afkomstig van Scheveningen (Schev), Camperduin (Hbz) en Huisduinen (Huis), waar regelmatig werd geteld, en van Westkapelle (Weka), Langevelderslag (LVS) en Bloemendaal (Bloem) waar minder werd geteld.

Hoewel de winter vaak niet de opwindenste periode is voor zeetrek werden opvallende verplaatsingen vastgesteld. Zo werd 2 december sterke trek van kleine rietgans vastgesteld te Schev (1259 Z) en Weka (4074 Z). De bescheiden influx van witbuikrotganzen in Nederland in januari manifesteerde zich alleen te Huis (3) en Hbz (43). Op de laatste post werd de beste dag op 13 januari vastgesteld: 14 Z, 9 N & 13 tp. De waarnemingen buiten deze periode kwamen van Hbz: 10 december 4 Z en 24 februari 1 N. De groep eiders voor de kust van Camperduin leverde de teller(s) weer handenvol werk op. Het hoogste aantal werd 3 januari gezien: 163.320 Z. Op de 16e werd een nieuw uurrecord geteld, namelijk 72.700. In de tweede helft van februari namen de aantallen af tot enkele duizenden individuen. Vermeldenswaard is een albino op 6 februari. Ten zuiden van Hbz was de beste dag 2 december: 2219 Z, 37 N te Schev. Hier passeerde 29 december ook een aardig aantal smienten: 1420 Z, 208 N. Vermeldenswaard is de waarneming van 284 naar N vliegende kleine zwanen te Hbz op 10 februari.

Van eind december tot begin februari vonden regelmatig verplaatsingen van (roodkeel)duikers plaats. De beste dagen werden te Hbz vastgesteld: 1 januari 584 Z & 3 februari 824 Z. In Zuid-Holland was 3 januari de beste dag: 391 Z, 4 N te Schev (Hbz 254 Z). Dankzij het vrijwel ontbreken van (nacht)vorst beperkten verplaatsingen van futen zich tot enkele honderden vogels begin februari.

Rond de jaarwisseling bracht een (zware) westerstorm regelmatig stormvogels binnen gezichtsbereik. Met name noordse stormvogels passeerden regelmatig met als beste dagen: 30 december 319 Z, 1 N & 5 tp te Schev en 1 januari 21 Z, 220 N, 13 tp te Hbz. Het aandeel gekleurde vogels liep uiteen van 5 à 10% te Hbz tot 30% elders. (Zie voor definities van de verschillende kleurfasen in de Noord-Atlantische Oceaan het stuk van Jan-Andries van Franeker in Sula 9(3): 93-105 van 1995). Naast drie grauwe pijlen in december werd ook een grote pijl gezien: 26 december 1 Z te Hbz. Tot in februari werd verspreid langs de kust een tiental vaaltjes gezien. Te Schev werd 31 december tevens een stormvogeltje gezien.

Meeuwen en jagers daarentegen vertoonden geen opvallende verplaatsingen, al bracht de reeds genoemde westerstorm 28 december negen grote jagers binnen gezichtsbereik van telpost Huis. Twee dagen later werden te Schev 746 drieteen- en 363 dwergmeeuwen zuid gezien. Het aantal alk/zeekoeten was in het noordelijke kustgebied over het algemeen laag, maar op 3 januari werd te Schev een telpostrecord gevestigd (1559 Z, 5 N). Waarnemingen van papegaaiduiker waren als vanouds vrijwel beperkt tot Hbz (dec 6, jan 3 en feb 2). Elders werd alleen te Schev een exemplaar gezien (25 dec). Het voorkomen van kleine alken was vrijwel beperkt tot de telposten Huis en LVS, waar het hoogste aantal op 31 december werd vastgesteld (16 Z).

Tot slot, waarnemingen van bruinvissen waren grotendeels beperkt tot Hbz (30) en Schev (25). Beste dag was 16 februari, toen te Schev 16 zuidwaarts zwemmende individuen werden opgemerkt.

Informatie van: F.Geldermans, N. van der Ham, I. Hoogendoorn en van: <http://www.birdingzeeland.nl/>; <http://www.vwgdenhaag.nl/>; <http://www.vwgzkl.nl/parnassia/>), de websites voor respectievelijk Westkapelle, Scheveningen en Langevelderslag. Leuke waarnemingen aub eens per kwartaal doorgeven aan: Steve Geelhoed, Leon.Springerlaan 300, 2033 TH Haarlem, E-mail steve.geelhoed@planet.nl. Ingevulde uurkaarten opsturen naar het CvZ-archief, antwoordnummer 817, 8200 WB Lelystad. Ingevoerde gegevens kunnen hier ook op flop heen gestuurd worden, of per e-mail naar kees.camphuysen@wxs.nl. **Steve Geelhoed NZG-CvZ**

Stapels bruinvissen en opnieuw een dwergvinvis in Nederlandse wateren

Ook ná februari waren er langs de Nederlandse kust veel bruinvissen te zien. Een totaal overzicht van de waarnemingen is te vinden op: <http://home.planet.nl/~camphuys/CetaceaSpr2002.html>. Op deze 'site' zijn meer aardigheidjes te vinden over walvisachtigen. Er is een verwijzing naar een groot (goede) aantal foto's, van onder andere de witsnuitdolfijn, de tuimelaar, de bruinvis en de dwergvinvis: <http://www.picturetrail.com/wjstrietman/>. De laatste, de dwergvinvis wordt steeds vaker in Nederland gezien. Er waren slechts gevallen bekend van gestrande, zieke dieren, maar zowel in dit voorjaar als in het voorjaar van 2001 zijn vanaf gasplatforms in Nederlandse wateren dwergvinvissen gezien én gefotografeerd. De laatste werd gezien op 18 april 2002, op platform K7 (een bekende plek voor de oudere zeetrekwaarnemers onder ons!), door personeel van de NAM.

Aalscholver weigert geep

Behalve Bruinvissen en langsvliegende zeevogels valt er tijdens het zeetrekten nog meer te beleven. Pim Wolf zag op 29 april bij Westkapelle een aalscholver opduiken met een 60 cm lange geep (*Belone belone*) in de snavel. Op zich had de vogel een smakelijke en voedzame maaltijd te pakken (een geep van 60 cm weegt circa 250 gram, wat in één hap een derde is van de dagelijkse voedselbehoefte van een aalscholver), maar zo'n geep is wel erg groot en voorzien van een lange, puntige bek. De aalscholver doodde de vis tijdens een worsteling van ongeveer drie minuten, en probeerde meermalen het beest in te slikken maar staakte uiteindelijk zijn pogingen en liet de geep voor wat hij was. Er zijn blijkbaar toch grenzen aan wat de 'vliegende biobak' kan verstouwen!

Opnieuw veel dode eidereenden in 2002

De eidereend is in de Nederlandse Waddenzee aan het derde rampjaar in successie bezig. Dit uit zich op twee manieren. In de eerste plaats blijven nog maar heel weinig eidereenden overwinteren in de Waddenzee. Waren dat er vroeger ruim 100.000, begin 2002 werden bij vliegtuigtellingen nog slechts 48.000 eiders op het wad geteld. Daar stond tegenover, dat er 56.500 op de Noordzee werden geteld, met de kustzone voor Noord-Holland en van Ameland als belangrijkste lokaties. In de tweede plaats gingen er opnieuw heel veel eiders dood de afgelopen winter. Curieus hierbij was, dat de sterfte beperkt was tot de Waddenzee en de Hondsbossche Zeewering. De hoofdmacht van de eenden, ten noorden van Ameland en verder op zee voor de kust van Noord-Holland, kende geen sterfte van betekenis. Het grote verschil tussen beide groepen was, dat de eenden op de Noordzee *Spisula* als hoofdvoedsel hadden, terwijl de eenden in de Waddenzee, maar ook op de Hondsbossche zeewering het met mossels en kokkels moesten zien te stellen. Dit laatste gaat de afgelopen drie jaar blijkbaar niet meer. In de Waddenzee gingen veel jonge vogels dood; op de Hondsbossche Zeewering zelfs vrijwel uitsluitend jonge vogels. In de Waddenzee gingen echter, vooral wat later in de winter, ook heel veel volwassen (broed)vogels dood. Deze broedvogels waren, in tegenstelling tot de jonge vogels, keurig uitgeruid en hadden vaak een subliem verenkleed, maar waren net als de jonge vogels, tot op het bot vermagerd. Als belangrijkste doodsoorzaak is verhogering vastgesteld. Er was niet één bepaald ziektebeeld dat de dode eiders gemeenschappelijk hadden en ook de hoeveelheden darmparasieten, die vaak als doodsoorzaak zijn aangewezen varieerden zodanig (van 0-2000 per darm) dat het niet een gemeenschappelijk probleem uit naar voren kwam. Twee vragen resteren: wat veroorzaakt de verhogering? Er ligt namelijk wel degelijk voedsel op het wad, maar iets aan dat voedsel deugt blijkbaar niet; en waarom blijven eiders in de Waddenzee zitten waar ze verhongeren, terwijl grote aantallen soortgenoten de winter goed doorkomen op de Noordzee, een paar kilometer verderop? Het antwoord op de laatste vraag lijkt verschillend voor jonge en oude dieren. Jonge vogels lijken de concurrentie met de volwassen vogels te verliezen, en kunnen daardoor wellicht niet terecht op de *Spisula* banken op de Noordzee, of ze zijn domweg nog niet in staat om op water van ruim 10 diep efficiënt te foerageren. Ze blijven dus noodgedwongen sukkelen op het wad, of gaan op de Noordzee aan de kant zitten, op strekdammen en de Hondsbossche Zeewering, waar onvoldoende goed voedsel lijkt te liggen. Volwassen vogels kunnen wel uitwijken, maar sommige doen dat niet. Verondersteld wordt nu, dat dit vooral de eigen broedvogels zijn, met een sterke binding aan de eigen kolonie, vooral wat later in de winter (dan gaan de meeste oude mannen dood). Wellicht doen ze het aanvankelijk goed (het verenkleed is in prima conditie), maar zwemmen ze een ecologische fuik in als ze terugkeren naar de kolonie, in maart/april. Eenden uit de Oostzee die hier komen overwinteren hebben hier geen last van. Vooral op Vlieland, waar in het verleden veel eigen vogels zijn geringd, worden de laatste winters veel dode vogels gevonden met Nederlandse ringen. De klappen lijken dus te vallen onder de eigen broedvogels, en onder de jonge aanwas. Al met al levert dat een slecht vooruitzicht op voor de eidereend als broedvogel in Nederland. Zie voor een overzicht: <http://home.planet.nl/~camphuys/NZGNSO.html>

RECENTE PUBLICATIES

Jan Seys (2001). Sea- and coastal bird data as tools in the policy and management of Belgian marine waters". 133+LXIX pp. Universiteit van Gent. Opmerkelijk proefschrift met een compilatie van het Belgische Zeevogelwerk, zowel op zee als op het strand (stooktellingen). Het geheel resulteert in verspreidingskaarten van zeevogels op het BCP (Belgisch Continentaal Plat, ofwel het kleine stukje Noordzee waar België zeggenschap over heeft), trendanalyses van aantallen zeevogels langs vaste routes (ferries), aanbevelingen voor speciale beschermingszones en –soorten, trends in aantallen aanspoelende zeevogels op de Belgische kust. Informatie: jan-seys@vliz.be of: Jan Seys, Vlaams Instituut voor de Zee vzw, Victoriaalaaan 3,B-8400, Oostende, België.

Ramunas Zydalis (2002). Habitat selection of waterbirds wintering in Lithuanian coastal zone of the Baltic Sea. 140 pp. Institute of Ecology, Vilnius, Lithuania. Interessant, en (zeker voor Nederlandse begrippen) makkelijk leesbaar proefschrift over zeevogels in Litouwen. Het werk is geconcentreerd op zaken die vanaf het strand met simpele middelen te doen zijn, en gaat dus over de vogels van de directe kustzone, hun verspreiding langs de kust en hun dieet. In het gebied wordt veel met staand want gevist, wat veel vogelslachten oplevert. Dit betreft vooral eenden, futen en duikers, die dan nog wel benut kunnen worden voor maagonderzoek. Diverse soorten duikeenden konden zo worden vergeleken, evenals verschillende soorten viseters. Opmerkelijke aantallen Steller's eiders duiken op deze manier in het proefschrift op! Het hele stuk is te downloaden via: <http://www.iczm.lt/~zydelis>

Leivo M., Asanti T., Kontiokorpi J., Kontkanen H., Mikkola-Roos M., Parviainen A. & Rusanen P. 2001 - Survey on arctic bird migration and congregations in the White Sea, autumn 1999 - The Finnish Environment 465, International Cooperation, Finnish Environment Institute, Helsinki, 55pp.

Voor de geïnteresseerde zeetrekter: spectaculaire trek van zee-eenden, duikers en middelste jagers en nog veel meer, vindt jaarlijks plaats in de Witte Zee. Ook dit rapport is gratis te verkrijgen door het te downloaden: <http://www.vyh.fi/eng/orginfo/publica/electro/fe465/fe465.htm>

Sander Lilipaly, Peter Meininger en Pim Wolf 2002. Voorjaarstrek bij Breskens 2000 en 2001. Telgroep Breskens publicatie 5. Het vijfde 'Breskens-boekje' telt: 64 pagina's (twee maal zoveel als vorige boekjes!) en staat vol informatie over de spectaculaire voorjaarstrek bij Breskens, met het accent op 2000 en 2001. Opgenomen zijn o.a. de voorjaarstrek in 2000 en 2001, doortrekpatronen van 20 speciaal uitgewerkte soorten, jaartotalen en fenologie 1989-2001, dagrecords, topdagen, tarieven en vertrektijden van het veer Vlissingen-Breskens etc. Te bestellen tegen kostprijs door overmaken van EUR 5,- op giro 76442 ten name van P.L. Meininger te Vlissingen, onder vermelding 'Breskens 2001' (bij bankoverschrijvingen gaarne volledig adres vermelden!) of EUR 5,- in enveloppe naar Peter Meininger, Lisztlaan 5, 4384 KM Vlissingen, NL.

Peter Meininger en Jaap Graveland 2002. Leidraad ecologische herstelmaatregelen voor kustbroedvogels. Rapport RIKZ/2002.046. Hoe krijgen we meer zeevogels aan het broeden in Nederland? Vroeger hadden we er meer, voor de komst van de vos en de toerist. Kustbroedvogels zijn nu teruggedrongen in omheinde natuur-reservaten en grote delen van onze kust zijn voor broeden ongeschikt geworden terwijl er vlak voor de deur, in zee, voedsel genoeg is. Vossen, toeristen, ratten en ander ongedierte krijg je nooit meer weg, dus wil je meer zeevogels, dan moet je ingrijpen. Er is inmiddels heel wat afgeëxperimenteerd met de aanleg vogeleilanden, of 'extra hoekjes voor natuurontwikkeling' als er toch ergens iets moet worden aangelegd. Hier zijn veel waardevolle lessen uit geleerd en deze staan beschreven in een aantrekkelijk uitgevoerd rapport, dat (gratis) is te verkrijgen bij Peter Meininger (0118-672331) of p.l.meininger@rikz.rws.minvenw.nl

GERINGDE ZEEVOGELS

Gekleurde Eider op de Brouwersdam

Op 13 februari 2002 werd een adult vrouwtje eider gezien op de Brouwersdam met kleurringen: rechts een brede lichtgroene ring met zwarte inscriptie 11241E16 en dan verticaal nog eens de cijfers 01 (waarschijnlijk het ringjaar, 2001). Geen metaal om de andere poot, geen vermelding van een ringcentrale. Ik dacht meteen aan een vogel uit een watervogelcollectie, maar dat zou toch vreemd zijn, zoveel eiders worden er niet gehouden volgens mij en dan is het opmerkelijk dat deze vogel de lokale groep eiders weer heeft weten te vinden. De vogel zag er niet vreemd uit, was vrij schuw en haar veren vertoonden exact dezelfde slijtage als de andere volwassen vrouwtjes in de groep. Is het misschien mogelijk dat er ooit gerevalideerde eiders uit opvangcentra met dit soort ringen zijn gemerkt? de ring had het formaat van een ganzenring.

Sander Lilipaly (S.Lilipaly@rikz.rws.minvenw.nl)

Reactie: Het is niet waarschijnlijk dat de eider in een opvangcentrum in Nederland geringd is. Tenminste dan gaat de beheerder buiten zijn boekje want het is verboden in Nederland om de vogels in een asiel te ringen met eigen ringen. Volgens mij moet het dan toch een eidereend uit een collectie zijn van een particulier. Dat is mogelijk want ik weet dat de eiders in gevangenschap worden gehouden. Wij hebben toen wij nog actief waren,

menig telefoontje gehad om eidereenden van ons te kopen. Dan bedachten die kopers de mooiste smoesjes om toch maar eiders van ons los te peuten. Ook zijn er in 1998 eiders bij ons uit de grote kooi bij het Lauwersmeer gestolen. De AID is toen druk bezig geweest met een onderzoek maar heeft de gestolen eiders nooit terug kunnen vinden. Wij hebben dat toen niet wereldkundig gemaakt omdat men van de AID dan verwachtte dat de eiders snel zouden worden verkocht. Een stel eiders levert bij verkoop al snel 300 gulden per paar op. Ook hebben wij in de begin jaren '90 meegemaakt dat toen wij bekend maakten in ons domme onschuld wat voor wormmiddel wij de zieke eiders toedienden dat er diverse eiders werden gevangen op de Afsluitdijk. Door scha en schande wordt men wijs. We weten dat eiders gevangen uit het wild, bijna niet tam te krijgen zijn.

Conclusie, ik denk dat de eider toch echt uit een particuliere collectie komt.

Gaatske Wiersma (fugelpits@wxs.nl)

Reactie op: "Opmerkelijke terugmelding van 'tamme' eider" (Guido Keijl in Nieuwsbrief NZG 3(3):8).

Ik neem aan dat de beschreven vogel het ringnummer 7.031.xxx droeg en door mij is geringd. We vingden in 1976 en 1977 een deel (ongeveer 1000 in 1976) van de pasgeboren eiderkuikens op voor een onderzoek naar de oorzaak van de vaak grote sterfte in de eerste weken na de geboorte. De dieren werden dan na twee of drie weken weer losgelaten. Er waren allerlei voorzorgen genomen om dat proces zo goed mogelijk te laten verlopen (ruime hokken, zwemmen in zee, adulte wijfjes in hokjes tussen de rennen). De eenden waren gehuisvest op een plaats waar normaliter grotere kuikens op de kant tijdens hoogwater op de kant kwamen rusten. Bijna alle vogels konden worden gesexed en allemaal werden ze geringd (7.031.342-7.032.167) en loslaten in groepen, met een voorziening voor drinken van zoetwater buiten de kooien, e.d. In 1976 werden er meer dan 10 000 kuikens op Vlieland geboren, hiervan bereikten er in het wild slechts enkele het bevederde stadium. De 'opgekweekte' pullen kwamen wel goed terecht. Er was geen sterfte na het loslaten en in later jaren werden veel van de wijfjes broedend op Vlieland aangetroffen (en niet elders) terwijl de woerden het normale sterfte patroon vertoonden van geschoten in de broedtijd in Finland, geschoten in Denemarken in de winter, alsmede dood door olie en visnetten tussen Vlieland en Finland. Ons onderzoek was intensief en verscheidene eenden controleerde ik tot mijn pensionering in verschillende jaren tot wel acht maal.

De melding is erg leuk vanwege de leeftijd. Maar het gaat dus niet om een zielig opgekweekt kuikentje. Voorts is het door mijn onderzoek bekend dat wijfjes een hoge graad van phylopatrie vertonen (slechts 1,4% ging naar een andere kolonie, en dat was dan naar het naburige eiland Terschelling of Texel). Ook in de winter gedragen ze zich als resident: nog steeds worden 'Vlieland ringen' meest op Vlieland zelf teruggevonden. Dit in tegenstelling tot de woerden die juist een hoge graad van dispersie vertonen, en ook in latere jaren van kolonie kunnen wisselen.

Kees Swennen, Doolhof 7, 1792 CM

Texel. (swennen@wxs.nl).

Overige bijzondere ringterugmeldingen (met dank aan Gerrit Speek, Vogeltrekstation, Heteren en Bernard Spaans, NIOZ):

Zilvermeeuw, Arnhem 5082481. Geringd als pull op 12 juli 1974 in Bomenland op Vlieland door E.R. Osieck. Vers dood gevonden als verkeersslachtoffer in Holwerd (Friesland).

Kokmeeuw, Madrid-Icona 4066301. Geringd als 2e kj op 9 februari 1997 bij Madrid, Spanje. Het ringnummer werd met een telescoop afgelezen op 21 augustus 1999 in de sluizen van IJmuiden. Afstand 1485km.

Kokmeeuw, Madrid-Icona 4035278. Geringd als 2e kj op 2 februari 1997 in de buurt van Madrid, Spanje. Het ringnummer werd met een telescoop afgelezen op 3 december 2000 in Arnhem in het Sonsbeek Park door Frank Majoor. Geringd als wintervogel in Spanje en terug als wintervogel in Nederland, dat is vrij uitzonderlijk. Maar 2ekj (eerste winter) maken wel eens vaker "vreemde" trekbewegingen.

Kokmeeuw, Belarus-Minsk FA.03645. Geringd als pull op 6 juni 2000 in de Vitebsk regio. Afgelezen met een telescoop, ook door Frank Majoor. Eerste *belarus* ring in Nederland.

Kokmeeuw, als volwassen vogel geringd op 11 mei 1972 bij de Dodemansbol op Vlieland, en afgelezen door Rene Oosterhuis op 28 april 2000 als broedvogel op Griend.

Kokmeeuw, als volwassen vogel geringd op 13 juli 1976 't Horntje, Texel, afgelezen door C.J. de Graaf op 6 januari 2002 te Den Helder.

Visdief, geringd op 28 augustus 2000 op De Richel, teruggevonden op 29 december 2000, Dyer Island, Zuid Afrika, 34.40 S, 19.25 E, afstand: 9874 km, als skelet in een braakbal van een roofvogel!

Grote stern, geringd op 5 augustus 1997 op De Richel, gecontroleerd (= gevangen en weer los) op 20 februari 1999 te Swakopmund, Namibie, 22.36 S, 14.31 E, afstand: 8483 km.